

HYVIL

Hyvinvointialueiden itsehallinnon ja valtionohjauksen suhde - kommenttipuheenvuoro

Parlamentaarinen hyvinvointialueiden
tulevaisuustyö
Työryhmän kokous 15.9.2026
Minna Korkiakoski-Västi

H23 Hyvinvointialuejohtajien verkosto
Nätverket för välfärdsområdesdirektörer

Hyvinvointialueet ovat onnistuneet itsehallinnossaan pääosin hyvin

- Hyvinvointialueilla on vasta neljäs toimintavuosi käynnissä. Ensimmäisinä vuosina on toteutettu lukemattomia uudistuksia hyvinvointialueiden itsehallinnollisten päätösten ja toimeenpanon puitteissa.
 - Palvelut ovat toteutuneet pääosin hyvin.
 - Kustannuskehitys on ollut hillittyä. Vuodesta 2023 vuoteen 2026 nettokustannusten kasvuksi arvioidaan 8,6 % (vaihteluväli 2,4 – 16,5 %)
- Alueiden talouden kehitys on eriytynyttä. On tunnustettava rahoitusjärjestelmän ominaisuuksien eriytymiskehitystä voimistava piirre, käynnistysvaiheeseen osunut voimakas kustannusten kasvu sekä puutteet siirtymävaiheen kustannusten määrittelyssä. Itsehallinnollisilla toimilla ei tosiasiassa ole ollut mahdollisuuksia sopeuttaa toimintaa ja taloutta tasapainoon tässä ajassa.
- Hyvinvointialueiden erilaiset lähtötilanteet ja toimintaympäristöjen erot ovat vaikuttaneet siihen, kuinka vaikeita päätöksiä aluevaltuustoissa on jouduttu puntaroimaan. Demokratiassa ylipäätään, sekä kansallisella että alueellisella tasolla, äänestäjiin negatiivisesti vaikuttavien päätösten tekeminen on aina vaikeaa.
- Alueiden itsehallinto mahdollistaa parhaimmillaan ketterät alueelliset muutokset ja ratkaisut eikä sen kaikkia mahdollisuuksia ole vielä nähty.

Muutokset vaativat aikaa

Epärealistista muutosaikataulua pitää varoa. Alkuvaiheessa alueet ovat olleet pakotettuja lyhyen tähtäimen sopeuttamistoimiin. Ensimmäiset vuodet ovat olleet erilaisten kriisien ratkaisemista ja pääosin oman alueen sisällä.

Pitemmän tähtäimen strategisiin valintoihin tai alueellisen yhteistyön lisäämiseen ei ole ollut tarvittavalla tavalla voimavaroja. Osa alueellista itsehallintoa on myös aktiivinen yhteistyö muiden alueiden ja toimijoiden kanssa.

Uudistuksia on tarve jatkaa ja valtionohjauksen tulee niitä tukea.

Myös valtionohjaus kehittyy

- Hyvinvointialueuudistus on edellyttänyt uudistumista myös valtiolta. Valtionohjaus on ollut ensimmäisinä vuosina vasta kehittymässä ja on osin eriytynyt.
- Valtionohjauksessa toiminnan ja talouden ohjauksen yhteensovittaminen on ollut haasteellista.
- Alkuvaiheessa taloudellinen ohjaus on painottunut voimakkaasti, mikä yhdistettynä rahoitusjärjestelmässä havaittuihin ongelmiin, on johtanut voimistuvaan eriytymiskehitykseen alueilla.

Hyvinvointialueiden valtionohjauksen on oltava koordinoitua ja perustuttava strategisiin tavoitteisiin

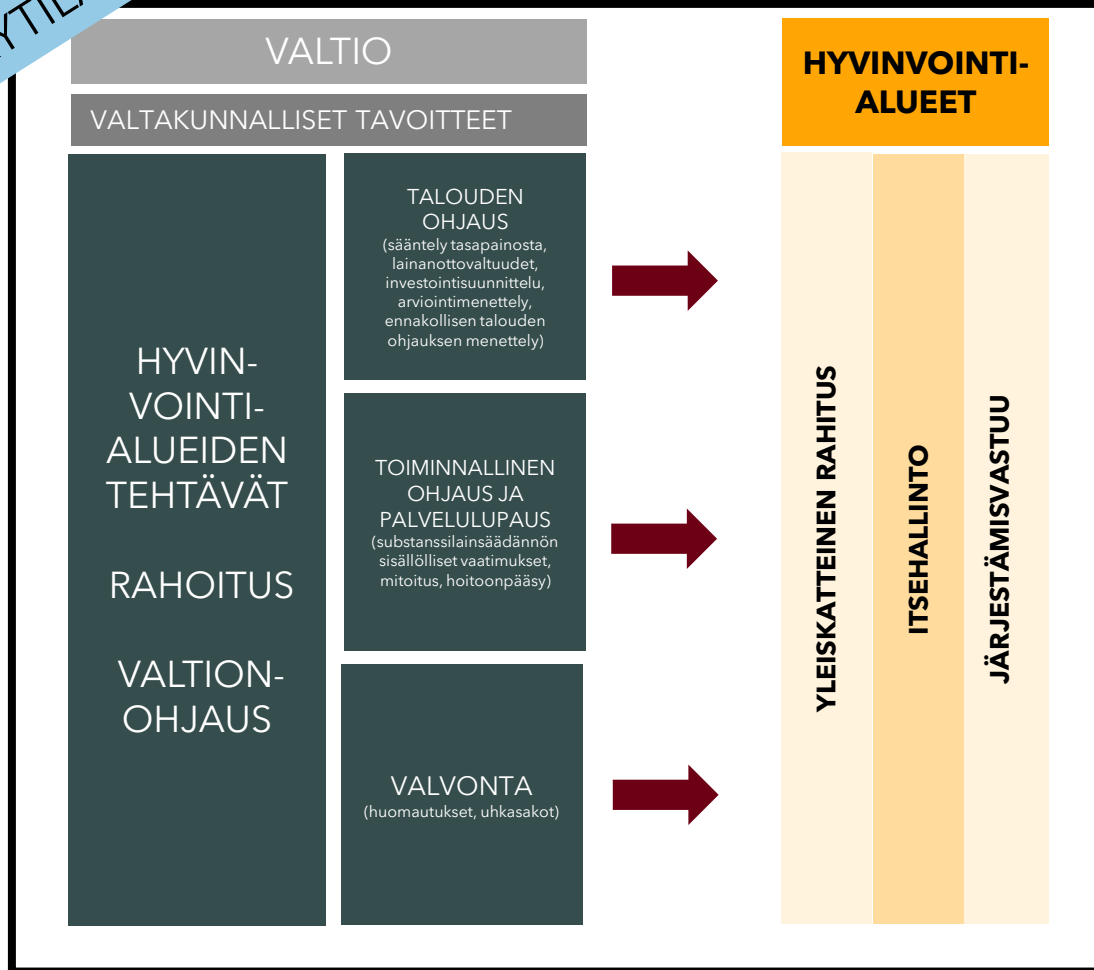
- Valtionohjaus tulee koota yhtenäiseksi kokonaisuudeksi valtioneuvoston tasolla.
- Ohjauksen painopiste tulee siirtää operatiivisesta ja sirpaleisesta ohjauksesta tavoiteohjaukseen.
- Valtionohjauksen tulee tukea hyvinvointialueiden itsehallintoa hyvinvointialueiden toimialoilla (sotepe).
- Rahoituksen riittävyyden arviointiin kulminoituu toiminnan ja talouden ohjauksen valtionohjauksen yhteensovittaminen. Hyvinvointialueiden näkökulmasta katsottuna tämä on keskeinen ohjauksen kehittämistoimi.
 - Rahoituksen riittävyyden arviointi on kehitettävä määrämuotoisemmaksi ja läpinäkyvämmäksi. Riittävä rahoitus perustuslain mukaisten perusoikeuksien toteutumiseksi tulee voida todentaa.

Tavoiteohjaus edellyttää mahdollistavaa lainsäädäntöä ja norminpurkua

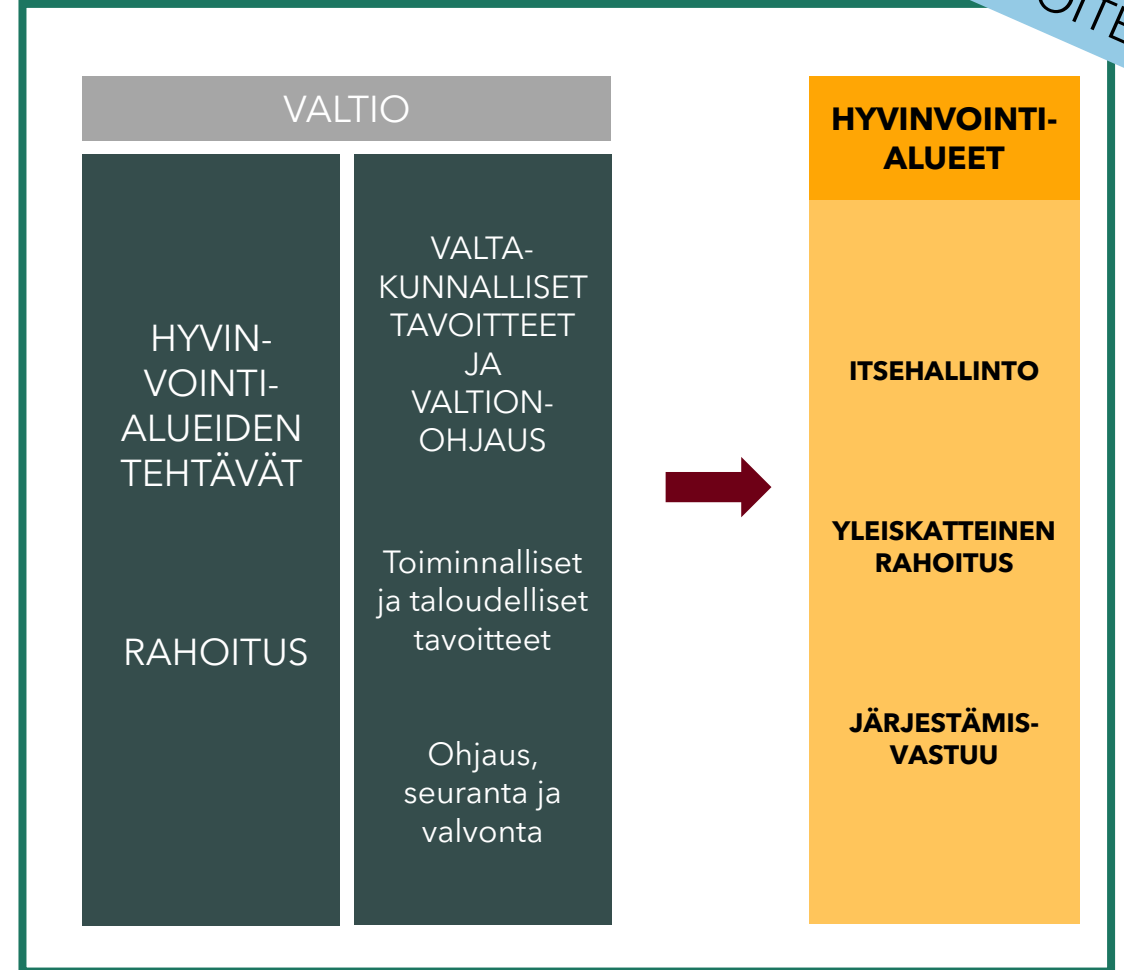
- Lainsäädännössä siirrytään velvoittavasta normiohjauksesta mahdollistavaan sääntelyyn esimerkiksi purkamalla keskeisiä palvelu-, mitoitus- ja hoitotakuusäännöksiä.
- Hyvinvointialueiden järjestämisvastuuta vahvistetaan siirtämällä päätösvaltaa palveluista alueille.
- Lainsäädännön tulee antaa liikkumavaraa ja huomioida myös alueelliset erityispiirteet.

VALTIONOHJAUKSEN KEHITTÄMINEN TUKEMAAN ALUEIDEN ITSEHALLINTOA

NYKYTILA

TAVOITE

**Koordinoitu ja tavoitteisiin perustuva
valtionohjaus sekä mahdollistava
tehtävälainsäädäntö ovat edellytys
toimivalle alueelliselle itsehallinnolle**

HYVI
NVOINTI
ALU EYH
TI ÖV
ÄL **HYVIL** FÄ
RDS OMR
ÅDESBOL
AGET